

Program prac konserwatorskich

Sztuka plenerowa – Fontanna „Delfin”- Nowa Huta os. Górali

Opracowanie:

Elżbieta Majerczyk –Widerska

Konserwator Dziel Sztuki

Kraków . Wrzesień 2021r.

Wstęp

Fragment artykułu Gazeta Wyborcza1/44425

W parkach, między blokami, na placach zabaw ustawione są instalacje i abstrakcyjne rzeźby.

Skąd w ogóle rzeźby w Hucie? - Po 1956 roku władza ludowa uznała, że trzeba trochę artystom odpuścić; socrealizm w [sztuce](#) się nie sprawdził. I artyści zaczęli tworzyć. Poszli w abstrakcję - opowiada Maciej Miezan z nowohuckiego oddziału Muzeum Historycznego Miasta Krakowa.

Huta artystów rozpieszczała. Dostawali tu pracownie, mieszkania i... zlecenia. Spółdzielnia Mieszkaniowa "Hutnik" (pierwsza w Nowej Hucie, największa w [Krakowie](#), założona w 1958 roku) postawiła na sztukę plenerową. Była mecenasem artystów. A ci nie tworzyli rzeźb przodowników pracy, tylko to, na co mieli ochotę.

- Władze chciały być nowoczesne, więc zachęcały do nowoczesności. Były głęboko przekonane, że ludowi pracującemu [sztuka](#) się należy, najlepiej żeby była blisko niego, żeby mógł z nią rzeczywiście obcować - dodaje Miezan.

I lud obcował - w parkach, między blokami, na placach zabaw. Rzeźby powstawały masowo. Autorami byli znani krakowscy artyści, na przykład Antoni Hajdecki i Marian Kruczek. Niektórzy niechętnie przyznają się dziś do autorstwa tych rzeźb. Z czym obcowali mieszkańcy Huty? W parku Ratuszowym z rzeźbą przedstawiającą narciarza i z "Rybą" - co stało się z tą pierwszą, nie wiadomo; ta druga wciąż stoi między drzewami. Właściwie każde osiedle miało swoje dzieło sztuki - na Spółdzielczym alegoria macierzyństwa, między

Kolorowym a Spółdzielczym "Syrenka" (autorstwa Magdaleny Jaroszyńskiej), na osiedlu Zgody pucułowata postać amorka (tu interpretacji jest wiele...) - niestety zasłonięta krzakami. W Mistrzejowicach dwie instalacje - "Żagiel" Kruczka i "Spirala Kosmiczna" Hajdeckiego, nad Zalewem przy ul. Bulwarowej można podziwiać rzeźbę przypominającą kościelne organy (wyglądają jak powykręcane przez wiatr).

Osiedlowe linie papilarne

Artyści tworzyli z odpadów, ale też z porządnych materiałów, które dostawali z kombinatu - metalowe pręty, płaskowniki, dwuteowniki, kątowniki; najpopularniejszym materiałem był jednak żelbeton. Rzeźby z prętów szczęścia nie miały - zainteresowali się nimi złomiarze, którzy rozebrali dolne części konstrukcji.

- Smutne - mówi Drewnicki. - Interweniować trzeba już, zanim wandalę wpadną na pomysł, jak dobrać się do górnych części. A inne rzeźby warto chronić przed grafficiarzami. Owszem, te dzieła sztuki miały być własnością mieszkańców, ale chyba nie o tak rozumianą własność chodzi.

- Rzeźby to osiedlowe linie papilarne. Sprawiają, że osiedle jest jedyne w swoim rodzaju, a dzieciaki tworzą o nich legendy miejskie - przekonuje Jacek Dargiewicz z nowohuckiego [klubu](#) Kombinator. - Każdy wie, że "Ryba" w Ratuszowym to uśpiony potwór. Wiele razy przechodziłem obok "Choinki" na Willowym - denerwowała mnie, ale i intrygowała, na pewno oswajała przestrzeń, nadawała jej tożsamość.

Inwentaryzacja obiektu

- **rodzaj i tytuł obiektu:** rzeźba plenerowa- fontanna „Delfin”
- **lokalizacja:** skwer między blokami 23 i 24 na os.Górali
- **adres:** Kraków –Nowa Huta os. Górali
- **czas powstania:** 1969/1970 r.
- **materiał i technika:** beton, sztuczny kamień, szkło
- **autor:** Ryszard Wójcik , Edward Rybicki
- **wymiary:** misa 510x510 cm., rzeźba wys.160 cm.

Opis obiektu

Delfin pierwotnie był fontanną, stąd samą rzeźbę okala misa o podstawie kwadratu(510x510cm) na betonowym fundamencie . Murek tworzący brzegi misy od podstawy zwęża się ku górze i środkowi, co sprawia iż boki mają kształt trapezu w zewnętrznej jego części i prostokątów wewnątrz. Betonowy murek wzniesiony jest na 60cm, gdzie zewnętrzna jego część do wysokości 37cm obłożony jest otoczakami, a w pozostałej części wykończony lastryko płukany. Wewnętrzna część murku jak i płaskie zwieńczenie o szerokości 13 cm, również otynkowana w/w zaprawą. Wnętrze fontanny ma kształt prostopadłościanu o wymiarach ok. 380x380 i wysokości około 50cm, obecnie zasypany ziemią i obsadzony roślinami. Całość otoczona 50 cm pasem trawnika i półokrągłym krawężnikiem.

W środku misy, w centralnym jej punkcie znajduje się rzeźba delfina na betonowym cokole . Cokół, wysoki na 55 cm obłożony jest otoczakami, ma również podstawę kwadratu (100x100cm) i kopulasty, nieregularny kształt.

Rzeźba delfina w technice mozaiki, wysoka na 160cm, o szerokości 80cm i grubości 40cm wykonana jest ze zbrojonego betonu i obłożona kawałkami szkła w kolorze zieleni butelkowej. Delfin w pozycji wyprostowanej, wspartej na podwiniętym ku górze ogonie, skierowany jest na zachód. W połowie wysokości rzeźby znajduje się płetwa grzbietowa, a w przedniej jego części, również na tej wysokości ślad po dwóch płetwach brzusznych. Ogon jak i płetwa grzbietowa nie posiadają okładziny ze szkła, natomiast na wyoblonym ogonie widoczne są żłobienia przypominające swym rysunkiem ogon rybi. Wnętrze otwartego pyska delfina wyklejone jest kawałkami białej ceramiki. Oczy to dwa białe otoczaki.

Na jednym z boków zewnętrznych murku znajduje się stalowa tabliczka o treści:

„FONTANNA została wybudowana dla uczczenia 20-lecia NOWEJ HUTY oraz 25-lecia PRL przy wydatnej pomocy mieszkańców bloku nr 24,22,21 ADM Nr 9 wg projektu RYSZARDA WÓJCIKA przez głównego inicjatora EDWARDA RYBICKIEGO oraz RYSZARDA WÓJCIKA. Ujęcie i odprowadzenie wody wykonał ZIĘBACZ ELIGIUSZ. Rok budowy fontanny 1969/1970 Oddanie do publicznego użytku 1.05.1970.”

Stan zachowania

Ogólny stan zachowania obiektu możemy określić jako dobry , aczkolwiek fontanna nie spełnia obecnie swojej funkcji. Instalacja wodna nieczynna .

Misa fontanny wypełniona jest ziemią w której rosną paprocie i róże. Zasypanie misy według informacji pozyskanych od Pana Wójcika nastąpiło w 2004 roku. Wokół misy chaotycznie posadzone są krzewy. Ze względu ,że wewnątrz misy zalega ziemia nie możliwe jest określenie stanu zachowania powierzchni betonu. Zewnętrzne ściany misy obłożone zostały kamieniami – otoczakami, a górę murku wykończono lastrykiem.

Powierzchnia zewnętrznych powierzchni misy jest w dobrym stanie , kamienie mocno osadzone w betonie , nie widać ubytków. Jeśli chodzi o lastryko na górze murku to widoczne są spękania , a miejscami odspojenia warstwy lastryka. Powierzchnia misy jest zabrudzona.

Rzeźba delfina zachowana w dobrym stanie , powierzchnia betonu i szkiełek zabrudzona. Nie widać większych ubytków rzeźby , brakuje jedynie dwóch płetw brzusznych.

Wnioski założenia konserwatorskie

Biorąc pod uwagę stan zachowania obiektu oraz funkcję jaką ma spełniać proponuje się przeprowadzenie prac polegających na zaprojektowaniu i wykonaniu nowej instalacji wodno-kanalizacyjnej oraz odnowieniu już istniejącej substancji.

Prace należy rozpocząć od wykopania i zabezpieczenia krzewów , następnie wybrać z misy rośliny i ziemię. Po usunięciu ziemi sprawdzić stan zachowania betonu wewnątrz misy. Wnętrze misy dokładnie odczyścić z ziemi i innych luźnych nawarstwień , po czym powierzchnię betonu pokryć izolującym szlamem hydrofobizującym. Powierzchnię misy na zewnątrz umyć przy użyciu wody pod ciśnieniem. Rzeźbę również proponuje się umyć wodą pod ciśnieniem , zachować należy ostrożność tak aby nie wypłukać wklejonych szkieł.

Urwane płetwy delfina należy zrekonstruować , w tym celu wykonać zbrojenie z prętów / śrub nierdzewnych, następnie metodą narzutu uzupełnić formę rzeźbiarską.

Aby chronić rzeźbę przed szkodliwym działaniem wody zaleca się powlec ją warstwą preparatu hydrofobizującego.

Poluzowane lastryko na misie fontanny należy skuć , następnie położyć nową warstwę lastryko używając podobnego kruszywa i koloru zaprawy. Dopuszcza się lekkie podniesienie wysokości górnej części ścianek misy , tak aby po montażu płyt granitowych uzyskać zadowalający efekt estetyczny. Równolegle należy wykonać instalację wodno-kanalizacyjną . Powstałe podczas prac instalacyjnych przekucia lub inne ubytki , winny zostać uzupełnione w pierwotnej technologii. Projekt przewiduje docelowo montaż granitowych płyt wewnątrz misy , tak aby całą instalację i urządzenia filtrujące umieścić pod płytami. Dokładny opis instalacji i montaż płyt granitowych znajduje się w projektach branżowych.

Końcowym etapem prac będzie uporządkowanie otoczenia fontanny według zatwierdzonego projektu oraz ponowne obsadzenie po zewnętrznej części misy fontanny krzewami .

Proponowane postępowanie konserwatorskie

1. Usunięcie z misy fontanny ziemi i roślinności.
2. Zabezpieczenie hortensji na czas prac (wykopanie , zabezpieczenie korzeni)
3. Wykonanie nowej instalacji wod-kan według zatwierdzonego projektu
4. Odczyszczenie powierzchni rzeźby i misy metodą chemiczną oraz wodą pod ciśnieniem. Proponuje się użycie środka do usuwania zanieczyszczeń biologicznych nie zawierającego aktywnego chloru – np.Grunbelag- Entferner firmy Remmers lub o podobnych właściwościach.
5. Usunięcie odspojonych fragmentów lastryko metodą mechaniczną przy użyciu młotków i młotki.

6. Uzupełnienie ubytków rzeźby (płetwy brzuszne - w pierwotnej technologii). W miejscach ubytków wykonać zbrojenie z prętów lub śrub nierdzewnych. Na zbrojenie nałożyć zaprawę betonową i uformować płetwy.
7. Uzupełnienie ubytków lastryko w pierwotnej technologii.
8. Pokrycie wnętrza misy szlamem izolującym. Proponuje się użycie preparatu Emulbit lub innego o podobnych parametrach
9. Zamontowanie płyt granitowych na systemowych podporach – według zaleceń konstruktora (patrz projekt)
10. Uporządkowanie terenu wokół fontanny (remont nawierzchni – chodniki, zielen , ławeczki)

Dokumentacja fotograficzna

